

СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ПОЗНАЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНОГО МОВЧАННЯ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ТА УКРАЇНОМОВНОГО ХУДОЖНІХ ДИСКУРСІВ)

Ващук І. В.

(Сумський державний університет)

Науковий керівник - д-р філол. наук, професор Швачко С. О.

Феномен мовчання знаходиться на перетині сучасних тенденцій у мовознавстві – перекладознавства, літературознавства та інших гуманітарних і суспільних наук. Мовчання – це соціолінгвістичне явище, котре потребує більш глибокого осмислення в різних студіях гуманітарних та суспільних наук. Енігматичність феномену мовчання зумовлює зростання його актуальності серед науковців протягом останніх десятиліть.

Мовчання є комунікативно значущим або комунікативно незначущим. Комунікативне мовчання не є протилежним до мовлення. Навпаки, це один із засобів трансляції інформації від мовця до слухача та від автора до читача. Комунікативно значуще мовчання несе в собі емоційне навантаження та слугує одним із засобів комунікації. Невербальні знаки вживаються у мовленнєвому акті паралельно з вербальними відповідниками або заміщують їх. Одним з таких знаків є пауза. Потенціальну властивість комбінуватися з невербальним знаком мовчання мають слова типу англ. *pause, stop, to be silent, to hesitate, a break, to make a stop, an interval, to say nothing, stillness, silence, to give no information, interruption*; укр. *пауза, мовчання, перерва, тиша, перепочинок, зупинка, в нерішучості, мовчати*.

Семантичне навантаження мовчання ідентифікується в конкретних ситуаціях та актуалізується у мовленні. Одна з приказок семантизує мовчання як знак згоди. У свідомості людей спрацьовує стереотип стосовно мовчання, яке виконує функцію згоди, тобто є субститутом слова *tak*. Але мовчання у спілкуванні маркує й розбіжність. Доказом цього є слугувати те, що у комунікативній ситуації спостерігається дисконтатна функція мовчання, тобто небажання з яких-небудь причин підтримувати контакт зі співрозмовником.

Феномен мовчання в усному мовленні маркується за допомогою пауз, які позначаються в англomовному художньому тексті невербальними (графічними) та вербальними (мовними) засобами.

Графічні знаки еволюціонували від синтаксичних пунктуаційних знаків та стали вторинними біфункціональними знаками. Вони екстеріоризують емотивні та семантичні нюанси. Експлікуючи силенціальний ефект, пунктуаційні маркери сприяють не тільки синтаксичній організації текстів, але й виступають семантизованими елементами писемного дискурсу. В англomовному художньому дискурсі силенціальні знаки (здебільшого три крапки та тире) вказують на емоційно-психологічний стан комуніканта. Мовчання на письмі позначається знаками, які утворюють окрему групу метазнаків пунктуації – "графіка мовчання". Не всі графічні знаки актуалізують семантичну функцію, але всім притаманне синтаксичне паузальне навантаження. Під графікою мовчання слід розуміти корпус пунктуаційних знаків, які в умовах відповідних ситуацій корелюють із силенціальним ефектом та візуально його екстеріоризують. "Графіка мовчання" для позначення силенціального ефекту охоплює, крім тире та трьох крапок, крапку в еліптичному реченні ("рубленому синтаксисі"), редуплікацію знаків оклику, питання та крапок.

Серед вербальних маркерів виокремлюються монологічні, полілексемні, синтаксичні та фразеологічні одиниці. Вербальні засоби позначення мовчання є прямими або дескриптивними номінаціями силенціального ефекту. Прямі номінації силенціального ефекту представляють англійські слова *silence* та *pause*, укр. *мовчання, тиша* та *пауза*, рос. *молчание, тишина, пауза*, а також їх сполучення з іншими словами.

Вербальні та невербальні маркери мовчання у художньому дискурсі є не лише екстеріоризаторами силенціального ефекту, але ще й часто виконують різні стилістичні функції, формуючи стилістичні засоби або входячи до їх складу як означальний компонент.

Основним призначенням номінацій силенціального ефекту є експлікація феномену мовчання. У художньому дискурсі вони часто набувають стилістичної ролі і починають розкривати не лише логічний, а й емоційно-експресивний зміст. Основними рисами маркерів мовчання у художньому дискурсі є їх емпатичність, метафоричність та поліфункціональність. Номінації силенціального ефекту можуть виступати у художньому дискурсі як стилістичні засоби. Найпоширеніші серед них – порівняння, метафора, епітет, антитеза, апосіопеза, синекдоха та оксиморон. Активно вживаним є створення образу тиші, креація феномену персоніфікації.

Перспективним вважаємо осмислення статусу комунікативного мовчання у царині невербальних та вербальних засобів різномовних дискурсів.

1. Анохіна Т. О. Семантизація категорії мовчання в англomовному художньому дискурсі. Монографія. – Вінниця: Видавництво "Нова Книга", 2008. – 160 с.
2. Ващук І. В. Силенціальний ефект та стилістичне навантаження його номінацій // Матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції "Перекладацькі інновації". – Суми, 25-27 листопада 2010 р. / Редкол.: С. О. Швачко, І. К. Кобякова. – Суми: Вид-во СумДУ, 2010. – С. 4-5.
3. Солощук Л. В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англomовному дискурсі. – Харків: Константа, 2006. – 300 с.